

Borup lige udgivet i Fund & Forskning, XV, 1968). Hvis brevene vurderes ud fra den almene, politiske histories synsvinkel, er der ikke meget af betydning i samlingen, selv om der naturligvis er en række enkeltheder om det kulturpolitiske.

For litteraturforskningen må brevsamlingens værdi især ligge i det bidrag til Holger Drachmanns historie, som den især er. Det væsentlige er det billede, der tegnes af Drachmanns arbejde – hans kraft var i den retning kolossal; arbejdet kan følges tæt fra planlægning over realisation og frem til modtagelsen i offentligheden og blandt vennerne. Som helhed er værket derfor meget mere snævert end de to tidligere nævnte brevsamlinger.

Vagn Dybdahl

Jep Lauesen Frost (red.): De gamle byfoged-, birke- og herredsfuldmægtige. Erindringer fra retslivet i tiden før retsreformen af 1919. (Gad, 1967). 360 s.

Fhv. højesteretsdommer Frost har her højst heldigt formået en række ældre jurister til at berette om deres fuldmægtigtjeneste i provinsen før 1919. De tretten forfattere dækker nogenlunde hele landet og alle sider af retsvæsenet både efterforskning, kriminal- og civilret, forvaltning og den omfattende sagførervirksomhed, som fuldmægtigene dengang også drev. Tillige berettes om arbejdsgang og om forholdet til befolkningen. Som helhed giver erindringerne et fyldigt og afrundet indtryk af denne samfundsgruppe, og selv de måske vel mange, men dog varierede gentagelser har deres værdi ved at styrke troværdigheden. Et personregister ville yderligere have øget bogens værdi.

Vagn Dybdahl

Fr. Teist: På afstand. Erindringer og tidsbilleder. (Gyldendal, 1968). 264 sider.

Højesteretssagfører Fr. Teist har ikke taget megen del i det offentlige liv. For en videre kreds er det da også navnlig den del af bogen, der motiverer »tidsbilleder« i undertitlen, som har interesse. Fr. Teist er embedsmandssøn (og en aldeles udmærket skribent); han skildrer meget fint og med sans for den illustrerende detalje livet i Rønne og Randers før 1914. Allerede som student fik han tilknytning til sagførervirksomheden, her som senere ikke mindst den administrative og rådgivende virksomhed for godsejere; også det giver anledning til udmærkede billeder både fra majoraternes sidste tid og fra godserne i mellemkrigstiden. Til dette kommer adskilligt til belysning af sagførergerningen først i Vordingborg, senere i København. Politisk interesse har her forskelligt om Steinckes processer i 1939 og om sagen mod Richard Jensen under besættelsen.

Vagn Dybdahl

Timofei Ksenofontowitch Jaschik: En livkosaks erindringer (Zac, 1968). 103 s.

Jaschik var op mod 1914 livkosak hos Nikolaj II og blev under 1. verdenskrig livkosak hos enkekejserinde Dagmar. Efter revolutionen fulgte han hende til Danmark, hvor han efter hendes død drev en mindre forretning, indtil han selv døde i 1946. De udgivne erindringer fortæller kort om Jaschiks soldaterliv og om hans hof-tjeneste. Den sidste gav ham lejlighed til at lære tsarfamilien at kende; han giver en række upræntiøse portrætter, der vel ikke er dybtgående eller

føjer nyt til det allerede kendte, men på den anden side er ganske charmerende i deres enkelthed.

Vagn Dybdahl

Sigurd Evensmo: Det store tivoli. Film og kino i Norge gennem 70 år (Gyldendal Norsk Forlag) 392 s.

»Så meget om så lidt« er den tanke, der uvilkårligt falder én ind, når man når frem til denne bogs sidste tekstsider, side 366. Men tanken gælder kun *filmproduktionen*, der i de 70 år, filmen har eksisteret i Norge, har været mere end beskeden. Når det i århundredets begyndelse kun kom til få og spredte forsøg, skyldtes dette simpelt hen, at landet aldrig kom til at mønstre en gründer som Ole Olsen eller tidlige instruktørgeniører som Victor Sjøstrøm og Mauritz Stiller. Siden stillede den særlige norske biograf- og senere produktionsordning sig hindrende i vejen, og det er disses historie, der optager størsteparten af Evensmos skildring. Det bør dog retfærdigvis nævnes, at Norge efter 2. verdenskrig har produceret enkelte film af betydelig værdi, film, der har hentet deres emner fra krigstiden (Englandsfarere, Kampen om tungtvannet, Shetlandsgjengen o. fl.).

Allerede ved censurens indførelse i 1913 skilte man sig ud fra Danmark og Sverige. Den første norske censur klippede i filmene, så de kunne ses af alle; først 1921 fik man en delt censur med aldersgrænse. Den afgørende forskel kom dog til at ligge et helt andet sted, nemlig i selve ejerforholdet til biograferne: De norske biografer blev for størstepartens vedkommende kommunale. En opfordring til kommunerne om at interessere sig for kinodrift lå allerede i 1913-loven, og 1917 var man så vidt,

at man kunne oprette Kommunale kinematografers landsforbund. To år senere, 1919, fulgte Kommunenes filmcentral, der tog sig af udlejningen. Begge institutioner gav anledning til nogen strid med private interesser; men selv om der f. eks. fra amerikansk hold blev brugt stærke ord som »bolsjevisme«, »socialisering af kinematograferne« osv., holdt man skansen. I 1939 blev der drevet biografer i 70 norske kommuner; i 57 af disse var biograferne kommunale.

På baggrund af den faste organisation, biograferne fik, er det ejendommeligt at se, at man ikke formåede at stimulere produktionen tilsvarende. Kommunenes filmcentral forsøgte selv; men det blev kun til 7-8 film, af hvilke ingen fik blivende værdi. 1932 oprettedes et fælleskommunalt produktionsselskab Norsk film A/S, der imidlertid først 1935 fik et atelier. Selv om atelieret før besættelsen i 1940 kun blev lidt brugt, satte det dog sine spor. Da den første film blev indspillet i 1936, udgjorde billetindtægten af norske film 0,6 pct. af den samlede billetindtægt, tre år senere var procenten oppe på 10,4.

Med besættelsen forandredes forholdene totalt. Som alt andet skulle også filmen nazificeres. En albestemmende rigsfilmdirektør blev indsat, men pudsigt nok rørte man ikke ved den »marxistiske« biografordning – den mente nemlig mange partifæller havde fungeret udmærket. Af egentlige nazistiske film blev kun indspillet en enkelt, som man til gengæld næsten måtte prygle folk til at overvære, hvis de ved en fejltagelse havde forvildet sig ind i biograferne.

Først efter krigen lykkedes det at få staten med – den første arbejdsregering i 1935 havde i den retning skuffet entusiastene. I tiåret 1920-30 havde biograferne afgivet 14,6